

KOCA RÂGİB PAŞA'NIN BİR MECMUADA YER ALAN BİLİNMEYEN ŞİİRLERİ

KOCA RÂGİP PASHA'S UNKNOWN POEMS IN A MAGAZINE

Kadri Hüsnü YILMAZ*

Öz

İçerdikleri çeşitli bilgiler sayesinde kültür ve sanat tarihi açısından oldukça önemli olan mecmular, edebiyat araştırmacılarına çok çeşitli imkânlar sunmaktadırlar. Mecmualar sayesinde çeşitli sebeplerle şairlerin divanlarına girememiş şiirlerle karşılaşmak her zaman mümkündür. Bu çalışmada incelenen mecmuada mürettip tarafından yer verilen şair ve şiir sayıları karşılaştırıldığında Râgıb Paşa'nın diğer şairlere göre açık ara önde olduğu görülmektedir. Mecmuada Râgıb Paşa'ya ait olduğu belirlenen 68 gazel, 6 kıt'a, 1 matla ve 5 müfred tespit edilmiştir. Râgıb Paşa'nın neşredilen divanıyla yapılan karşılaştırmada mecmuada yer alan 2 gazel, 6 kıt'a, 1 matla ve 5 müfredin divanda bulunmadığı görülmüştür. Bu çalışmayla, şairin neşredilmeyen şiirleri gün yüzüne çıkmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler

Koca Râgıp Paşa, mecmua, bilinmeyen şiirler.

Abstract

Magazines, which are very important in terms of culture and art history thanks to various information they provide, offers a wide variety of possibilities for literary researchers. It is always possible to meet poems that have not been able to enter the divans of the poets due to various reasons. In this study, it is seen that Râgıb Pasha is clearly ahead of other poets in terms of the number of poems placed by the crew in the survey. In the magazine 68 gazelles, 6 kıt'as, 1 matla and 5 singular determined to belong to Râgıb Paşa were identified. Compared with the published divan of Râgıb Pasha, it was seen that 2 gazelles, 6 kıt'as, 1 matla and 5 singular did not have in the divan. With this study, the unpublished works of the poet will have appear.

Keywords

Koca Râgıp Pasha, magazines, unknown poems.

* Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, kjilmaz84@gmail.com

Giriş

Mecmua, genelde bir veya daha fazla yazar veya şaire ait çeşitli şekil ve hacimlerdeki nesir ya da şiirlerden oluşan derleme kitaplarına verilen isimdir. Bu kitaplar, başlangıçta birçok yönden benzediği cönk gibi âyetler, hadisler, fetvalar, dualar, hutbeler, şiirler, ilâhiler, şarkılar, mektuplar, latifeler, lugaz ve muammalarla ilâç tariflerinin ve faydalı bilgilerin, notların, tarihî belge ve kayıtların derlendiği bir not defteri halinde ortaya çıkmış, zamanla gelişip bir hüviyet kazanmışlardır (Uzun 2003: 265). Barındırdıkları şairler ve onların eserleriyle yazıldıkları dönemin edebî zevkini ve sanat anlayışını yansıtır (Tarlan 1946: 122). Mecmualar, içerdikleri çok çeşitli bilgilerle kültür tarihi açısından oldukça zengindirler. Dolayısıyla edebiyat araştırmacılarına çok çeşitli imkânlar sunmaktadırlar (Aydemir 2001: 148). Edebiyat tarihi açısından son derece önemli olan mecmualar arasında umulmadık bilgilere rastlamak daima mümkün ve muhtemeldir. Mecmuaların sayfaları, bilinen şairleri ve bu şairlerin divanlarında yer alan şiirlerini barındırdığı gibi kaynaklarda adlarına rastlanılmayan birçok şair veya bilinen şairlerin neşredilen çalışmalarında yer verilmeyen şiirlerini de saklar (Köksal 2016: 239). İncelenen bu mecmua da 18. yüzyılın önemli şairi ve aynı zamanda döneminin önemli devlet yöneticilerinden biri olan Koca Râgıb Paşa'nın neşredilen divanında yer verilmeyen şiirlerini bu güne kadar bünyesinde saklamıştır.

1. Mecmuanın Özellikleri ve Râgıb Paşa'nın Mecmuadaki Konumu

Mecmua, Almanya Milli Kütüphanesi (Staatsbibliothek Berlin), Nadir Eserler Bölümü, Hs. Or. Oct. 997 numarada kayıtlıdır. 106 varak tutarındaki mecmua, 210x145 mm dış ölçülerinde kahverengi deri cilt içerisindedir. İç ölçüleri muhtelif olan mecmuanın satır sayısı 13-19 arasında değişmektedir. İç kapağında "Müntehâb-ı eş'âr ve târih hatt-ı kabl 1217" ifadesi kayıtlıdır. 1a'da "Sâhibü'l-kitâb Yanbolı muhâfızı Morevî Derviş Ali Birri" ifadesi ile 1217/1803 tarihi kayıtlıdır. Aynı sayfada Derviş Ali Birri'nin mührü vardır. Bâkî, Nâbî, Nâilî, Nef'î, Nâdirî ve Fehîm dışında mecmuada ağırlıklı olarak 18. yüzyıl şairlerinin şiirleri bulunmaktadır. Mecmuada yer alan şairler, şiir sayılarına göre şöyle sıralanmaktadır: Koca Râgıb Paşa (78), Nedîm (23), Nâbî (20), Belîg (16), Nâdirî (16), Nef'î (15), Sâhib (15), Vehbî (14), Bâkî (8), Nâilî (7), Sâbit (7), Hâkî (6), Fehîm (6), Zîver (3), Râmî Paşa (3), Selim Giray Hân (2), Na'tî (2), Rûhî (1), Neylî (1), Ârif (1), Fâik (1), Zihnî (1), Fitnat Hanım (1), Zeyneb Hatun (1) ve Kânî (1). Şiir sayılarına bakıldığında mecmuanın mürettibinin diğer şairlere göre Koca Râgıb Paşa'yı önelediği görülmektedir. Bunun sebepleri, sadrazam olması hasebiyle Râgıb Paşa'nın devlet yönetimindeki nüfuzu, mürettibin onun şiirlerine olan beğenisi ya da dönemin okuyucusunun zevkleri olabilir.

Mecmuada en fazla şiiri bulunan şair 68 gazel, 6 kıt'a, 1 matla ve 5 müfret¹ ile Koca Râgıb Paşa'dır. Râgıb Paşa'nın divanı üzerine bir doktora (Demirbağ 1999), bir de yüksek lisans tezi (Yorulmaz, 1989) yapılmıştır. Bunların dışında Sedit Yüksel tarafından bir mecmuada Râgıb Paşa divanının iki basma ve iki yazma nüshasında bulunmayan 4 gazeli tespit edilmiştir (1974: 78). Toplamda 28 divan nüshası görülerek yapılan her iki tezde de şairin 175 gazeline yer verilmiştir. Yüksel'in tespit ettiği 4 gazel de eklendiğinde Râgıb Paşa üzerine yapılan mevcut

¹ Mecmuada yer alan Râgıb Paşa'ya ait şiirlerin bulunduğu varaklar şunlardır: Gazeller; 29b, 50a, 50b, 51b, 53a, 53b, 54a, 54b, 55a, 56a, 56b, 58b, 59a, 60a, 60b, 61a, 61b, 62a, 62b, 63a, 63b, 64b, 65b, 66a, 66b, 67b, 69a, 69b, 70a, 73b, 74a, 75b, 78a, 78b, 79b, 80a, 80b, 81a, 81b, 82a, 82b, 83a, 83b, 84a, 84b, 85a, 85b, 86a, 86b, 93b, 96a, 96b, 104b. Kıt'alar: 18b, 33b, 34a, 36a, 40a, 40b. Matla: 33b. Müfret: 34a.

çalışmalarda şairin 179 gazeli olduğu anlaşılmaktadır.² Tarafımızca incelenen mecmuada Râgıb Paşa'ya ait tespit edilen 68 gazelin ikisi ile 6 kıt'a, 1 matla ve 5 müfrede söz konusu çalışmalarda rastlanamamıştır. Dolayısıyla şaire ait gazel sayısı bu sayede 181'e çıkmıştır.

Mecmuada yer alan şiirlerin başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır ve hangi şaire ait olduklarını göstermektedir. Aynı zamanda şiirlerin çoğunda, yer aldıkları beyitlerde mahlasların üstü kırmızıyla çizilmiştir. Râgıb Paşa'ya ait gazellerin başlıklarında "Râgıb Paşa", kıt'alarda ise "Kıt'a-i Râgıb Paşa" veya "Kıt'a-i Râgıb" ifadeleri görülmektedir. Şairin mecmuada yer alan 66 gazelinin tamamının neşredilen divanda bulunması, diğer şiirleriyle yapılan karşılaştırmada görülen ortaklıklar ve mecmuada yer alan çağdaşı şairlerle olan münasebetleri (Yüksel 1977) göz önünde bulundurulduğunda burada yer verilecek 2 gazel, 6 kıt'a, 1 matla ve 5 müfredin Râgıb Paşa'ya ait olması kuvvetle muhtemel gözükmektedir.

2. Koca Râgıb Paşa

1110/1698 tarihinde İstanbul'da doğan Râgıb'ın asıl adı Mehmet'tir. Babası defterhane katiplerinden olan Mehmet Şevki Efendi'dir. Kitabet, inşâ, hesap ve defter usullerini öğrendiği defterhanede kendisine "Râgıb" mahlası verildi. İlim tahsilinin ardından ilk olarak Revan'da Ârifî Ahmed Paşa'nın mektupçusu, sonra Köprülüzâde Abdullah Paşa mâiyetinde ordu reisi, ardından da Hekimzâde Ali Paşa'nın yanında defter emini oldu. 1138/1725-26 yılında Şah Tahmasb ile yapılan bir müzakereye kâtip olarak katıldı. Ardından kısa bir süre Revan defterdarlığı yaptı. 1141/1728-29 yılında İstanbul'a döndü ve cizye muhasebeciliğine getirildi. 1142/1730 yılında Bağdat valisi ve İran seraskeri Ahmed Paşa maiyetinde defter emini ve reisülkütüp vekili olarak gönderildi. 1143/1730'da süvari mukabelecisi payesiyle Bağdat defterdarlığına atandı. Bu görevde iken Herat'ta bulunan Nâdir Şah'a elçi gönderildi. 1146/1733-34 yılında yedi ay süren Bağdat kuşatmasının bertaraf edilmesindeki başarıları sebebiyle maliye tezkireciliğine getirildi. 1148/1735 yılında Ahmed Paşa'nın yeniden İran seraskerliğine atanmasıyla burada ordu defterdarlığı ve reisülkütüp vekilliği yaptı. Sonra İstanbul'a dönerek ikinci kez cizye muhasebeciliğine getirildi. 1149/1736'da cizye muhasebecisi olarak Osmanlı-Rus savaşına katıldı. Bu sırada ordu İsakça sahrasındayken gelen hatt-ı hümâyunla İran ile barış görüşmelerine çağrıldı. Bu görüşmelerde gösterdiği başarılar neticesinde 1149/1737 yılında sadaret mektupçuluğuna getirildi. Reisülkütüp Mustafa Efendi'nin yanında Ruslarla yapılan görüşmelere üçüncü delege sıfatıyla katıldı. Görüşmelerdeki başarısından dolayı kendisine şikk-ı sâni payesi verildi. 1152/1739 yılında Avusturya ve Rusya ile yapılan başarılı Belgrad görüşmelerine ikinci delege olarak katıldı. Bu görüşmelerde de gösterdiği başarıyla 1153/1741'de reisülkütüp makamına getirildi. Bu görevde iken defterlerin tasnifi, şikayet defterleriyle ahkam defterlerinin birbirinden ayrılması, her vilayete ayrı ahkam defterleri tahsis edilmesi gibi düzenlemeler yaptı. Reisülkütüplük görevi sona erince 115/1744'te vezirlik pâyesi ile Mısır'a vali oldu. Burada üç yıl kaldı. Memluk beylerinin yönetimdeki etkisini zayıflatmak için idarî değişiklikler yapmaya çalışırken bir suikasttan güçlkle kurtuldu. 1161/1748 yılında nişancılık göreviyle İstanbul'a çağrıldı. 1161/1748'de Aydın muhassalığına atandı. 1163/ 1750'de Sayda, oradan da malikane olarak Rakka eyaletine tayin edildi. 1168/1755'te Halep valisi oldu. Eyaletlerde gösterdiği başarılı çalışmalarıyla 1171/1757 Hac emirliği göreviyle birlikte Halep'ten Şam'a tayin edildi. Bu göreve başlamasının ertesi günü yapılan divan toplantısında veziriazamlığa getirildi. İstanbul'a döndü

² Söz konusu 2 tez çalışması da Sedit Yüksel'in makalesinin yayımlandığı tarihten sonra yapılmış olmasına rağmen makale görülemediği ya da dikkate alınmadığı için bu makaledeki 4 gazel tez çalışmalarında söz konusu edilmemiştir.

ve iki gün sonra 1170/1757'te Sultan III. Osman'ın huzuruna çıkarak sadaret mührünü aldı. Sadarete gelir gelmez asayiş ve iâşe sorunlarını çözmeye çalıştı. Dış ilişkilere önem verdi. Darüssaade Ağası tarafından azli sağlansa da III. Osman'ın vefat etmesiyle görev değişikliği gerçekleşmedi. 1171/1757'de III. Mustafa'nın cülûs merasimi yapıldı ve yeni padişahın ilk sadrazamı olarak görevini sürdürdü. Kendisini sadareten uzaklaştırmak isteyen Ebû Kof Ahmed Ağa'yı bertaraf ederek darüssaade ağalarının saltanatına son verdi. Maliyeyi denetimi altına aldı. Askerî alanda önemli yeniliklere imza attı. Yeniçeri ve acemi oğlanları kışlalarının inşa işini bitirdi, cephanelikleri düzenledi. Sinop, İstanbul ve Rodos tersanelerini aktif hale getirerek donanmayı güçlendirmeye çalıştı. Rus ve Avusturya sınır kalelerini güçlendirdi. Kafkas cephesine ağırlık verdi ve başta Soğucak Kalesi olmak üzere birçok önemli mevkiyi elden geçirdi. Doğu Karadeniz sahillerindeki Anapa, Faş, Sohum gibi önemli kaleleri, asker ve mühimmat bakımından güçlendirerek bölgenin kontrol altında tutulmasını sağladı. Memleketin ve İstanbul'un imarına, ıslahına önem verdiği gibi günümüzün şehircilik anlayışına uygun önemli adımlar attı. Yaptığı bütün bu önemli işler sonrasında Sultan III. Mustafa'nın takdirini kazanarak 1171/1758 yılında padişahın kız kardeşi Saliha Sultan'la evlendi. Son günlerini İstanbul Koska'da bir külliye yaptırarak geçirdi. 1176/1763'te hastalandı ve aynı tarihte vefat etti. Fatih Camii'nde kılınan cenaze namazından sonra, kendi yaptırdığı kütüphanesinin bahçesindeki türbesine defnedildi (Şemsettin Sami 1308: 2247; Bursalı Mehmed Tahir 1333; 190; Akbayar 1996: 1340-1341; Erdem 1994: 111-114; Çiftçi t.y: 160; Aydınar 2007: 403-406; Kesik 2014).

Müstakimzâde'ye göre, babasının dairesinde ve özel hocalardan aldığı derslerle kendi kendini yetiştiren Râgıb Paşa, Hoca Salih Efendi'den Farsça öğrendi. Ayasofya Medresesi sakinlerinden olan Yusuf Efendi'den de sülûs ve nesih meşk etti (1928: 449). İlim ve irfan konusunda mertebesi yüksek, faziletli, söz ve kelim erbabının baş tacı, mana aleminin sadrazamıdır. Şiir ve inşâ konusundaki hâkimiyeti eşsizdir. Cömert, nüktedan, marifet ehline karşı tevazu sahibi biridir (Erdem 1994: 111-112). Râgıb Paşa, olgun kişiliğini şiirlerine de yansıtmayı başarabilmiş, mahallî üsluptan ziyade klasik estetiğe bağlı kalarak yazdığı hikemî şiirleriyle daha çok Nâbî takipçisi olmuştur. Fakat Nâbî etkisinde şiirler yazan diğer şairlerden farklı olarak, sadece bir taklitçi olarak kalmamış, kendi karakterini şiirlerine aktarabilmiştir. Atasözü ve deyimler bakımından şiirlerinin zenginliği onun anlatımını güçlendirmiştir. Nâbî'ye göre şiirleri daha sanatkârane olmakla birlikte şiirlerinde tasannuya düşmeyen şair, güçlü, pürüzsüz ve açık bir söyleyişe sahiptir (Horata 2007: 498-499). Üslubu bakımından, şiirlerinde Sebki Hindî'nin bazı dil ve muhteva özelliklerinin etkisinin görülmesi onun tamamen bu akım altında yazdığı kanaatinin oluşmasında yeterli değildir (Kesik 2009: 168).

Râgıb Paşa'nın edebiyat, tarih, din, aruz gibi çeşitli ilim alanlarında manzum ve mensur birçok eseri bulunmaktadır: Dîvân, Münşeât-ı Râgıb, Fethiyye-i Belgrad, Huneyniye ve Tâifiye, Tahkîk ve Tevfik, Mecmûa-i Râgıb Paşa, Sefînetü'r-Râgıb ve Defînetü'l-Metâlib, Aruz Risâlesi, Tercüme-i Matla-ı Sa'deyn, Tercüme-i Ravzatü's-Safâ (Aydınar 2007: 405).

3. Koca Râgıb Paşa'nın Şiirleri

Almanya Milli Kütüphanesi (Staatsbibliothek Berlin), Nadir Eserler Bölümü, Hs. Or. Oct. 997 numarada kayıtlı şiir mecmuasında tespit edilen Râgıb Paşa'ya ait olması kuvvetle muhtemel 6 kıt'a, 1 matla, 5 müfred ve 2 gazele aşağıda yer verilmiştir. Şiirler nazım şekillerine göre sınıflanmış, mecmuada yer aldıkları yaprak numaralarına göre sıralanmıştır.

3.1. Kıt'alar

[18b] Kıt'a-i Râgıb Paşa

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Niçeler almada kâmin bu cihânda tiz ele
Felegin devri mutâbık yine bezm-i ezele

Şanma ey dil ki sa'âdet bula her dem hâzele
Virdi hallâk-ı cihân mübtezeli mübtezele

[33b] Râgıb

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Her metâ'ın bir revâcı var bu bender-gâhda
Geh ta Hammül geh niyâz ü gâh istiğnâ yürür

Tutdı şarkı ğarbtı ser-tâ başdı [ol] ay tal'âti
Medhine ol meh veşün Râgıb degül dünyâ yürür

[34a] Kıt'a-i Râgıb Paşa

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Âhenden olsa da felekün çek gümânını
Çekme felekde siflelerün imtinânını

Egdürdi qahr-ı mihneti ebnâ-yı qâhire
Râgıb vezâretünde kitâbet zamânını

[36a] Cevâb-ı Râgıb Paşa Güft³

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Ey menba'ı fezâ'il ü zî-ma'âden-i hüner
Endüh-ı renc zâtınuzâ bulmasın zafer

³ Bu kıt'a, Osman Molla Efendi'nin Râgıb Paşa'dan af dilemek amacıyla yazdığı kıt'aya cevap olarak yazılmıştır. Osman Molla Efendi'nin kıt'ası şudur:
Kıt'â-i Ôsmân Molla Efendi Ôale'l-mizâc esnâsında Râgıb Paşa'dan Ôafv-ı ricâ istihâmı kıt'ası.
Ey nür-ı ruh-ı Bâsra ey merdüm-nazar
Allah itmesün sizi âzürde-keder
Şâhib-i kemînedür ki iclâle yüz sürüp
Bu cem'öe dahı Ôafv u Ôinâyet ricâ ider

Olmağda gerçi şevk-i telâkki kemâlde
Bu cem'îe güzîde eylesün ârâmla güzer

[40a] Kıt'a-i Râgıb
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Fürü-māye bilür mi cevher-i zāt ehlinüñ kadrin
Hâz-ı rağbetde seng-i lü'lü-i şeh-vāre beñzer mi

Tebessümde letâfet başka çin-i ebruvân başka
Kıyās eyle nevâziş Óunf ile āzāre beñzer mi

[40b] Kıt'a-i Râgıb
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Lāl olur elbet zebân-ı hāme-i pıçide-mū
Kılca ğamdur tab'ı-ı erbāb-ı suhan Óilletlenür

Kāse-i leb-rîz fağfūr olsa da virmez sadā
Şervet efzāyiş olunca aĝniyā hissetlenür

3.2. Matla

[33b] Râgıb
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Sağın o şüha tutuşdurma gizlice sāğar
Hevāyi-meşreb olursañ da bir fişeklik ider

3.3. Müfred

[34a] Râgıb
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Óurür-ı hūsn ile bir rütbe-i ser-keşdür ol āfet
Cihānı pāy-māl-ı esb-i nāz itse Óayān çekmez

[40a] Râgıb Paşa⁴
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Şüh-levendlerle güzel kollarur zūr u meyi
Şudur bu şağın ayrılma dümen suyından

⁴ Mecmuada Râgıb Paşa başlığı altında kıt'a şeklinde art arda verilen bu iki beyit hem vezin hem de kafiye bakımından uyumsuz bir görüntü sergilediğinden iki ayrı müfred olarak değerlendirilmiştir.

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Su'âl itdüm Vefâ Meydânını İstanbul nâzenininden⁵
Anı aslâ bilür yoğdur bilürler Çın ü Mâçini

Râgıb Paşa
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Söz olmaz cezbe-i dil-keş-edâ-yı şeyh-i mekkâre
Kerâmet Őâleminde tekyeye dil bir püser çekmiş

Tefâhür itme câh-ı müstefâd-ı dehr ile ey dil
Libâs-ı Őâdiyeti döşeneñ dile şeref virmez

3.4. Gazeller

[93b] Râgıb Paşa
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Viremez kimse garîm-i gama bir pâk cevâb
Dehen-i bülbüle dil vire meger pâk cevâb

Rind-i ter-dâmene hem-râz olamaz zâhid-i huşk
Olmaz ağızında anuñ yek-deme nem-nâk cevâb

Has nihâdâna olur fetvâ-ı fażlumda Münîf
Berç-i şemşîr-i zebân şuŐle-i idrâk cevâb

Çalem-i Râgıb ola bu ğazel-i şūha meger
Yine var ise virür çâpük ü çâlâk cevâb

[96b] Râgıb Paşa
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

O tıfl-ı nâza eñ evvel dil-i şeydâyı ben verdim
Bu deñlü şöret-i hūsni saña hercâyı ben virdim

Muĥaldür pây-mâl itse ğurur-ı sebt ile cānān
O şūhuñ destine mir'at-ı istiĝnâyı ben virdim

N'ola mestāne kâsd-ı katl-i Őâşık itse Őayb itmem
Ki meclisde o yāre sāgar-ı sahbâyı ben virdim

Dehānın nükte-i ser-bestedür ĥall itmemiş kimse
O sırr-ı mübheme cānā yine maŐnâyı ben virdim

⁵ Vezin kusurludur.

N'ola divane veş Râgıb cünün Óarż itse Mecnün'a
Dil-i şeydāya zırā māye-i sevdāyı ben virdim

Sonuç

Mecmualar, mürettibinin oluşturma gayesine göre içlerinde tıp, astronomi, coğrafya, din, tasavvuf gibi pek çok konuda bilgi barındırırlar. Bunların yanında, mecmualarda bilinen şairlerin şiirlerinin dışında kayıtlara geçmemiş şairlerin şiirlerine de rastlamak mümkündür. Kimi zaman da döneminin tanınan şairlerinin çeşitli sebeplerle divanlarına girmemiş şiirleri de mecmualarda bulunabilir. Çalışmada mecmua incelenirken Râgıb Paşa'nın şiirlerinin çokluğu dikkati çekmiştir ve bu nazarla neşredilen divana bakıldığında şaire ait bazı şiirlerin yer almadığı görülmüştür.

Bu çalışmada incelenen mecmuada Râgıb Paşa'ya ait olduğu belirlenen 68 gazel, 6 kıt'a, 1 matla ve 5 müfred tespit edilmiştir. Şairin divanı üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde mecmuada tespit edilen gazellerden ikisi ve yukarıda sayıları verilen kıt'a, matla ve müfredlerin bu çalışmalarda yer almadığı görülmüştür. Mürettip tarafından yer verilen şair ve şiir sayısı bakımından mecmuanın geneline bakıldığında Râgıb Paşa'nın diğer şairlere göre toplamda 88 şiirle açık ara önde olduğu görülmektedir. Şiir sayısı bakımından ona en yakın şairler, Münif (24), Nedîm (23) ve Nâbî (20)'dir. Bu bakımdan, mecmuayı derleyen kişi ya Râgıb Paşa'nın sadrazam olması hasebiyle yönetim kademesindeki konumundan ya da şiirlerini daha çok beğendiği için mecmuasında ona daha çok yer ayırmış olabilir. Bu çalışma neticesinde, döneminin önemli devlet adamı ve şairlerinden biri olan Râgıb Paşa'nın daha önce görülmeyen 12 şiiri daha edebiyat tarihine kazandırılmış olmaktadır.

Summary

Magazines, which are very important in terms of culture and art history thanks to various information they provide, offers a wide variety of possibilities for literary researchers. The pages of the magazines contain poems of known poets and poets of these poets, as well as poems that are not included in the work of many poets or known poets whose names are not found in the sources. It is always possible to meet poems that have not been able to enter the divans of the poets due to various reasons. The magazine is registered in the National Library of Germany, Rare Books Section number Hs. Or. Oct. 997. The magazine which consists of 106 pages, measures 210X145 is in brown leather binder. There is Dervish Ali Birrî's seal on the inner pages of the magazine. Besides Bâkî, Nâbî, Nâilî, Nef'î, Nâdirî ve Fehîm there are poems of 18th century poets predominantly in the magazine.

Born in Istanbul in 1698, the real name of Râgıb is Mehmet. "Râgıb" nickname was given to him in the revenue office where he learned about literary composition, prosaism, account and book procedures. After the education of science, he first became a correspondent of Ârifî Ahmed Pasha in Revan, then the army reis in the presence of Köprülüzâde Abdullah Pasha, and then revenue protection of Hekimzâde Ali Pasha. In 1138/1725 he participated in a negotiation with Shah Tahmasb as a scribe. He made short term head of provincial treasury of Revan. After Aleppo and Damascus governoship, he became vizier. He Tried to solve security and business problems. He gave importance to external relations. He took important steps in accordance with today's urbanism as he gave importance to reconstruction and reform of Istanbul. After all these important tasks he did, in 1171/1758 he married with Saliha Sultan, the

sister of the sultan Mustafa III. He was sick in 1176/1763 and died on the same date. He was generous, humorous and a humble person to dextrous people. Râgıb Pasha has many works of poetry and literature in various fields of science such as literature, history, religion, and aruz. In this study, it is seen that Râgıb Pasha is clearly ahead of other poets in terms of the number of poems placed by the crew in the survey.

In the magazine 68 gazelles, 6 kıt'as, 1 matla and 5 singular determined to belong to Râgıb Paşa were identified. Compared with the published divan of Râgıb Pasha, it was seen that 2 gazelles, 6 kıt'as, 1 matla and 5 singular did not have in the divan. With this study, the unpublished works of the poet will have appear.

KAYNAKÇA

- AKBAYAR, Nuri (1996), *Mehmed Süreyyâ Sicill-i Osmanî*, Tarih Vakfı Yurt Yay. İstanbul: C. 4, s. 1340-1341.
- AYDEMİR, Yaşar (2001), Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü, *Bilig*, S.19, s. 147-155.
- AYDINER, Mesut (2007), "Râgıb Paşa". TDV *İslam Ansiklopedisi*, C. 34, s. 403-406.
- Bursalı Mehmed Tâhir (1333). *Osmanlı Müellifleri*, Matbaa-i Âmire, İstanbul, C. 2, s. 190-192,
- ÇİFÇİ, Ömer (t.y.). *Fatîn Davud Hâtimetü'l-Eş'âr (Fatîn Tezkiresi)*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10736,metinpdf.pdf?0> [erişim tarihi: 16.05.2017]. 159-160.
- DEMİRBAĞ, Ömer (1999), *Koca Râgıb Paşa ve Divan-ı Râgıb*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Doktora Tezi.
- ERDEM, Sadık (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâsı (İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks-Sözlük)*, Ankara: AKM Yay.
- HORATA, Osman (2007), *Klasik Zevkte Hikmet Ufukları: Hikemî Söylem veya Nâbî Takipçileri*, Türk Edebiyatı Tarihi, Kültür Bakanlığı Yayını, C.2, s. 492-512.
- KESİK, Beyhan (2009), *Koca Râgıb Paşa'nın Şiirlerinde Sebki Hindî Tesiri*, *Gaziosman Paşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, C.4/2, s. 150-169.
- KESİK, Beyhan (2014), *Koca Râgıb Paşa*, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, erişim: <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3207>.
- KÖKSAL, M. Fatih (2016), *Yâ Kebikeç, Mecmualar Arasında*, İstanbul: Kesit Yayınları,
- Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin (1928), *Tuhfe-i Hattâtîn*, İstanbul: Devlet Matbaası, s.449-450.
- Şemsettin Sami (1996), *Kâmûsu'l-'Alâm*. Tıpkıbasım. Ankara: Kaşgar Neşriyat, C. 3, s. 2247.
- TARLAN, Ali Nihad (1946), *Eski Mecmualar Arasında*, *İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C.1, S.2, s. 122-137.
- UZUN, Mustafa, (2003), "Mecmua", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 28, s. 265-268.
- YORULMAZ, Hüseyin (1989), *Koca Râgıb Paşa Divanı (Araştırma ve Metin)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- YÜKSEL, Sedit (1974), *Koca Ragıp Paşa'nın Bilinmeyen Gazelleri*, *Türkoloji Dergisi*, C. 4, S.1.
- YÜKSEL, Sedit (1977), *Koca Ragıp Paşa'nın Sanatında ve Yaşantısında Haşmet'in ve Fitnat'ın Yerleri*, *Ankara Üniversitesi Türkoloji Dergisi*, Cilt 7, S.1.